

УДК 94(564.3+327.8) “1970/1980”

DOI: <https://doi.org/10.18524/2312-6825.2019.30.189340>

Станіслав Ковальський

orcid.org/0000-0002-2958-4797

кандидат історичних наук

доцент кафедри нової та новітньої історії

Одеського Національного Університету імені І. І. Мечникова

(Одеса, Україна)

svk221@ukr.net

ТЕРОРИЗМ НА КІПРІ В КОНТЕКСТІ БЛИЗЬКОСХІДНОЇ БЕЗПЕКИ 1970-1980-Х РР.

Анотація

Стаття присвячена тероризму на Близькому Сході в період його зародження як міжнародної проблеми в 1970-1980-х рр. Надано комплексний аналіз арабському тероризму на одному із найбільш важливих із стратегічної точки зору об'єктів регіону – острові Кіпр. Внутрішня політика кіпрського уряду в контексті близькосхідної безпеки та його міжнародні зв'язки із основними гравцями регіону розглянуті як чинники терористичної діяльності на острові. На основі матеріалів преси та американських документів досліджуються основні теракти бойовиків різних ісламістських організації, спеціальні операції Ізраїлю проти них та позиція західних країн щодо подій на Кіпрі в 1970-1980-х рр.

Ключові слова: *Тероризм, Близький Схід, Кіпр, Організація визволення Палестини, Ізраїль, «Рейд на Ларнаку», Акротирі.*

Stanislav Kovalskyi

*PhD, associate professor, Faculty of History and Philosophy
Odessa I.I. Mechnikov National University
(Ukraine, Odessa)
svk221@ukr.net*

TERRORISM IN CYPRUS IN THE CONTEXT OF THE MIDDLE EAST SECURITY, 1970–1980S

Summary

The paper is devoted to the Middle East terrorism as a regional problem in the 1970-1980s. Cyprus has a great geopolitical and strategic significance for all regional subjects and global actors. Therefore, the island became an arena of the terroristic activity since the mid-1970s. An Islamic terrorism in Cyprus was analyzed as an integral part of the Middle East regional system. The paper focuses on the Cyprus government's home policy in the context of the Middle East security and its international contacts with principal regional countries as a main factor of the terroristic activity in Cyprus. The terroristic acts committed by the different the Muslim groups, special operations conducted by Israel to neutralized them and the Western countries' positions were researched in the paper. The article is based on the US documents and the world press.

Several aspects of the terroristic activity in Cyprus could be distinguished. The first aspect presents problems of the relations between Cyprus and the Arabic countries. Due to the PLO militants' activity the Cyprus government was hurter by a military conflict with grave political consequences. The balance in relations between Cyprus and Muslim East was broken for a long time. Egypt threatened Cyprus with the international recognition of the Turkish Federation of the Northern Cyprus. The second root of the terroristic problem of Cyprus was based on the friendly ties with PLO. An island turned into a key-point of arms smuggling from Europe to the Middle East. This fact deteriorated Cyprus relations with Israel and NATO countries.

An Arabic-Israeli confrontation also worsened situation in Cyprus. Terrorists committed attacks against Israeli diplomatic and culture institutions located in Cyprus. In return, Israel activated special operations on the island. Both sides didn't inform the Cyprus authority about their actions. Also, some terroristic attacks against NATO country were taken place in Cyprus. The biggest collapse happened during terroristic attack against the British

base Akrotiri. In addition, controversy among different Arabic parts was evidenced in Cyprus.

It should be pointed out that Cyprus played a role of regional tension's arena. The Republic, its sovereignty and people were neither an object nor a subject of the terrorism in the Middle East.

Key words: *Terrorism, the Middle East, Cyprus, the Palestine Liberation Organization, Israel, Larnaka Raid, Akrotiri.*

Постановка проблеми. Європейський тероризм ХХ – початку ХХІ ст. має два історичних джерела свого походження. Перший виток асоціюється із політичним радикалізмом Європи, що ґрунтувався на популярних в 1960-1970-х рр. ідеологіях. Інший напрям походить від ісламського екстремізму і його головний осередок знаходився на Близькому Сході. Починаючи з кінця 1970-х рр. до сьогодні релігійний екстремізм, пов'язаний із ісламським тероризмом, набуває все більшої інтенсивності не тільки в регіоні, але й по всій Європі.

Кіпр як стратегічно важливий острів, що поєднує Європу із Північною Африкою та Близьким Сходом, був тісно втягнутий в політичні та культурні процеси регіону в той час, тому терористична проблема його не минула. З загостренням політичної нестабільності на Близькому Сході в 1970-х та 1980-х рр. острів ставав зоною терористичної активності, де перехрещувались всі діючі гравці регіону. Маючи на своїй території громаду турків-кіпріотів (мусульмани-суніти), які знаходились з моменту проголошення незалежності Республіки Кіпр в 1960 р. в конф-

ронтації із греками-кіпріотами, проявів тероризму, в класичному визначені цього терміну, з їх боку не спостерігалось. Головна терористична загроза на Кіпрі з 1975 р. була зовнішнім явищем і залежала від специфіки регіональних відносин. Тобто, тероризм на Кіпрі мав системні риси, нейтральні по відношенню до кіпрської держави. Тому дослідження зазначеної проблеми допомагає розкрити системні зв'язки між всіма гравцями та дослідити баланс сил на Близькому Сході в завершальний період «холодної війни».

Аналіз досліджень. Кіпрська проблема в контексті Близькосхідної безпеки на завершальному етапі «холодної війни» підіймалась в українській історіографії фрагментарно. Надзвичайний та уповноважений посол України на Кіпрі д.і.н. Б.І. Гуменюк дослідив загальні тенденції кіпрського питання, показавши місто острова в регіоні (Гуменюк, 2004). Дослідниця А.Г. Гуменюк простежила появу та розвиток мусульманства на Кіпрі в контексті внутрішньополітичних та соціальних процесів (Гуменюк, 2008). Увага була зосереджена на формуванні громади турків-кіпріотів та «рідному» для острова мусульманстві, яке сповідають суніти. С.В. Ковальський розглянув стратегічне положення острова в контексті арабо-ізраїльських відносин, де було поставлене питання щодо вразливості Кіпру для ісламського тероризму (Ковальський, 2018). Втім,

сама проблема ісламського тероризму на острові не була вивчена належним чином.

Англійські та турецькі дослідники більше акцентували увагу на грецькому тероризмі часів національно-визвольної боротьби та на окремих епізодах мусульманського екстремізму в регіоні. Грецькі та греко-кіпрські автори звертали увагу на відносини Кіпру із різними країнами регіону. Комплексне дослідження проявів ісламського тероризму на Кіпрі в контексті близькосхідних процесів ними не проводилось.

Серед джерел, які дозволяють надати комплексну оцінку політичних процесів на острові в контексті близькосхідних проблем та тероризму, виступають аналітичні доповіді та звіти Державного департаменту США та ЦРУ, спеціалізований інформаційний журнал американської розвідки «Тероризм рев'ю», а також матеріали преси.

Мета статті. Метою статті виступає аналіз терористичної діяльності арабських екстремістів на території Кіпру та оцінка впливу близькосхідних процесів на острів та його політичну систему в 1970–1980-ті рр. Зазначена постановка проблеми дозволить доповнити системний аналіз близькосхідних процесів регіональними особливостями та з'ясувати зовнішні прояви арабо-ізраїльських відносин в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Тероризм на Кі-

прі мав місце й до його актуалізації в регіоні в 1970-х рр. Анти-британська та анти-турецька, а згодом й анти-кіпрська, діяльність грецького радикального угруповання ЕОКА з середини 1950 р. по середину 1970-х. р. кваліфікувалась міжнародними документами як тероризм. Головна мета ЕОКА полягала у приєднанні Кіпру до Греції та боротьбі з усіма супротивниками об'єднаного проекту. Така діяльність мала ознаки локального явища, пов'язаного із етнічним та політичним екстремізмом. В 1970-х рр. американські аналітичні звіти, які покривали регіон Близького Сходу, поступово переводили акцент з боротьби проти «комуністичної загрози» до проблем мусульманського тероризму. Кіпр в повідомленнях також постійно фігурував як зона ризику.

В силу свого стратегічного положення Кіпр виявився втягнутим в близькосхідні процеси та побічно відіграв важливу стратегічну роль в арабо-ізраїльській конфронтації. З одного боку, Кіпр першочергово налагоджував зв'язки із арабським світом, прийнявши посла Об'єднаної Арабської Республіки в 1961 р. (Adams, 1964: 296) та підтримуючи зв'язок із Організацією Визволення Палестини (далі – ОВП). В 1970–1980-х рр. на території острова з дозволу кіпрської влади було розміщене офіційне представництво ОВП. Таким чином, Кіпр став другою після Єгипту державою, де одночасно

знаходилося представництво палестинців та посольство Ізраїлю.

З іншого боку, наявність англійських баз, та посилення впливу американських інтересів в 1970 – на початку 1980-х рр., перетворювало острів на складову військово-політичної інфраструктури НАТО в регіоні. Водночас із цим, Ізраїль також налагоджував стабільні зв'язки із кіпрською державою. Ця подвійність кіпрського становища робила його унікальною регіональною державою, важливим елементом цивільної, інформаційної та транспортної системи для всіх гравців, що були втягнуті в близькосхідні процеси в кінці 1970–1980-х рр. «Путівник по Кіпру для армії США», виданий міністерством оборони США в 1964 р., характеризував статус Кіпру в Середземномор'ї як «міст» між Ізраїлем та арабським світом (Adams, 1964: 295). Але вказані обставини призводили й до негативних наслідків, перетворюючи острів на арену протистояння різних політичних, ідеологічних та етнічних сил регіону.

Коли в 1975 р. в Лівані спалахнула громадянська війна, Кіпр зіграв важливу роль в прийнятті біженців. На острові знайшли притулок як ліванські християни, так й представники мусульманського угруповання ОВП. Обидві сторони отримали статус біженців та створили свої офіційні представництва. Влада Кіпру підтримувала політичний та фі-

нансовий зв'язок з обома сторонами. Американська преса наводила інформацію, відповідно якої порт в Ларнаці використовувався ліванськими християнами для налагодження зв'язку із Батьківщиною, тоді як через Лімасол організовувалась підтримка ОВП (The Washington Post, 1978, February 26).

Як зазначала преса того часу, до лютого 1978 р. між євреями та арабами існував неписаний договір, за яким обидві сторони розглядали Кіпр як нейтральну територію (The Washington Post, 1978, February 19). З кінця 1970-х рр. Кіпр став регулярно потрапляти в окремі епізоди арабо-ізраїльської ворожнечі, що пояснювалось переходом арабо-ізраїльських та європейсько-арабських відносин на нову стадію та розростанням терористичного руху. Аналітики того часу пов'язували загострення цих процесів на Кіпрі із смертю президента Макаріоса III, який був гарантом нейтралітету та дружніх відносин (The Washington Post, 1978, February 26). За часів президентства Макаріоса III на його авторитеті як голови держави тримались міцні зв'язки із всіма гравцями регіону, а також із США та СРСР. З приходом нового президента Спіроса Кіпріану в 1977 р. система зв'язків почала розпадатися і острів швидко перетворився на арену збройної боротьби різноманітних регіональних екстремістських груп та силових структур.

Однією із перших криз на Кіпрі, пов'язаних із те-

роризмом, був так названий «єгипетський рейд на Ларнаку». Кіпрсько-єгипетський інцидент відбувся в 1978 р. та призвів до затяжної дипломатичної кризи між двома державами. Причиною взаємних звинувачень став збройний інцидент між Національною гвардією Кіпру та спецназом Єгипту, який без дозволу почав антитерористичну операцію в кіпрському аеропорту проти палестинських бойовиків.

В лютому 1978 р. в готелі «Гілтон» міста Нікосії збиралась конференція Організації солідарності народів Азії та Африки. За порядком денним планувалось обговорення мирних угод між Єгиптом та Ізраїлем. ОВП виступали проти того, що вони називали «садативською пасткою в Єрусалимі» і тому запланували зірвати цю зустріч. В наслідок нападу на готель бойовиками ОВП був вбитий генеральний секретар організації, популярний єгипетський письменник та редактор каїрської газети Юсуф ас-Сібаї. Відповідальність за теракт узяли палестинські бойовики, проголосивши, що єгипетський діяч був їх першочерговою ціллю (The Washington Post, 1978, February 19). Відразу після акції нападники захопили більше десятка заручників, серед яких були кіпрські та арабські учасники зустрічі та викрали пасажирський літак з метою знайти притулок в арабських країнах. Серед заручників були громадяни різних держав, серед них: 2 палестинця, 4 єгиптянина, 2 сирійця, 1 сомалієць, 1 канадець (The Washington Post, 1978, February 19).

Отримавши відмову від усіх країн регіону, терористи повернули літак на Кіпр, де його прийняв аеропорт Ларнаки. Для переговорів по звільненню заручників був відряджений лідер кіпрських соціалістів Вассо Лиссарідес. Колишній приватний лікар Макаріоса III та впливовий політик головував на конференції в готелі, коли стався напад. Крім того, він вважався другом радикальних арабів (The Washington Post, 1978, February 26).

Так як вбитий журналіст був близьким другом Анвара Садата, єгипетський лідер відреагував доволі жорстко. Діючи в стилі ізраїльського «рейду на Ентеббе», президент Єгипту надав наказ про проведення спеціальної операції на території Кіпру. В аеропорт Ларнаки був направлений транспортний літак C-130 «Геркулес» з 79 військовослужбовцями із складу загону спеціального призначення «Юніт 777». Дослідник близькосхідної проблеми того періоду Лоуренс Райт вважає, що збройний інцидент був спровокований тим, що А. Садат не попередив кіпрську владу про свої наміри, а коли на острів прибув загін єгипетських командос, терористи вже погодились здатися кіпрській національній гвардії (Wright, 2014).

Внаслідок вогневого зіткнення із кіпрськими військовими, за підрахунками американської розвідки, був знищений єгипетський транспортний літак «Геркулес», транспортний джип, загинуло 15 єги-

петських командос та 3 члени екіпажу, ще 14 солдат отримали поранення (National Intelligent, 1978: 2). Єгипетським військовим, що залишився живими, допомогли повернутись в Єгипет британці. Як із тріумфом зазначала кіпрська газета, залишки єгипетського спецназу покидали Кіпр через військову базу Великої Британії Акротирі (Cyprus Mail, 1978). Серед мирного населення постраждав тільки один журналіст із ФРН (The New York Times, 1978). Кіпріоти втрат не понесли, але конфлікт мав для них політичні наслідки.

Після інциденту в пресі поширились чутки про те, що кіпріоти прикривали бойовиків та, фактично, виступили на їх боці. Цю версію розповсюджувала на своїх сторінках газета «Вашингтон пост» (The Washington Post, 1978, February 22). У єгипетської сторони викликав стурбованість той факт, що на момент збройного інциденту на території аеропорту знаходились «делегати» від ОВП. Відомо, що вони офіційно прибули на острів кіпрськими авіалініями із заохоченням влади. Кіпрська точка зору полягала в тому, що вони були відряджені лідером палестинців Ясером Арафатом із дорученням домовитись про звільнення заручників. За іншою версією, це був елітний спецназ палестинців, який очолював голова особистого загону охорони Я. Арафата. Критики кіпрської влади схилились до того, що ці особи перебували в аеропорті не в яко-

сті парламентарів, а билися на боці кіпріотів (The Washington Post, 1978, February 22).

Ці звинувачення викликали на Кіпрі реакцію з боку влади, яка виступила із спростуванням інформації, начальник кіпрської поліції пішов у відставку, а репортер ВВС Джон Бірман був заарештований за надання недостовірних фактів. В якості свідка він доводив, що на власні очі бачив як кіпрський офіцер у супроводі із палестинськими терористами впритул розстріляв двох єгиптян (The Washington Post, 1978, February 22).

Газета «Вашингтон Пост» назвала інцидент в аеропорту «руйнацією близькосхідної політики Кіпру» (The Washington Post, 1978, February 26). 22 лютого А. Саддат оголосив про розрив дипломатичних відносин та скасування свого визнання С. Кіпріану президентом Кіпру. Ця позиція співпала із позицією Турецької федеративної держави на Кіпрі і, як зазначала преса, для офіційної Нікосії виникла загроза визнання з боку єгипетської влади цього утворення на кіпрській території (The Washington Post, 1978, February 26). Кіпрська влада у відповідь відкликала свою дипломатичну місію з Каїру, яка була одним із перших кіпрських посольств в світі. Таким чином, після двох десятиліть дружніх відносин справа між Нікосією та Каїром дійшла до розриву дипломатичних зв'язків на три роки.

Крім такого гучного інциденту на території Кіпру відбувались поодинокі випадки тероризму проти ізраїльських дипломатичних установ та громадян. Так, 12 лютого 1985 р. кіпрська поліція знешкодила бомбу біля туристичної агенції в місті Лімасол. «Тероризм рев'ю» надавав інформацію, що вказана агенція представляла інтереси Ізраїлю, за що з 1981 р. регулярно підпадала під атаки (Terroism Review, 1985: 27). 25 вересня 1985 р. на території Кіпру спалахнула ще одна криза, пов'язана із палестинськими терористами. Внаслідок захоплення заручників на яхті в бухті Ларнаки арабськими бойовиками були вбиті 3 ізраїльські туристи. Ізраїль звинуватив кіпрську владу в неефективності антитерористичних заходів (The New York Times, 1985). Кіпрський інцидент спровокував ізраїльську операцію «Дерев'яна нога», яка полягала у бомбардуванні штабу ОВП в Тунісі. Під час проведення спецоперації був вбитий один із лідерів ОВП Візар аль Халіль. Дії Ізраїлю викликали світовий резонанс та засудження з боку американського президента (The Washington Post, 1985).

Інші випадки терористичних атак проти ізраїльтян на острові були дрібними, але вони добре ілюструють загальну ситуацію в регіоні. Так, наприклад, 11 травні 1988 р. в 200 метрах від ізраїльського посольства в Нікосії вибухнув автомобіль, в якому знаходилось близько 130 кг вибухівки. В результаті

теракту загинуло три людини: сам водій та два кіпріота, ще 15 людей отримали поранення. Власником транспорту виявився студент Нікосії із Лівану, який не був причетний до атаки, проте був затриманий. В анонімному дзвінку відповідальність на себе узяв палестинський терорист Абу Нідал (The New York Times, 1988). Поліція Кіпру та Ізраїлю пов'язала цей напад із квітневою операцією «Дерев'яна нога» (Anderson & Sloan, 2009: 188; The New York Times, 1988).

На фоні зростання терористичної активності в зазначений період між Ізраїлем та Кіпром також загострились відносини з приводу позиції острова в арабському світі. Одним з найпроблемніших аспектів було розташування на острові представництва ОВП. За час проведення Ізраїлем глобальної операції «Гнів Божій» з осені 1972 р. до 1988 р. на території Кіпру, по приблизним підрахункам авторів «Словника тероризму», було ліквідовано щонайменше чотири палестинських терористи (Anderson & Sloan, 2009: 86). Кіпрська влада не була попереджена про підготовку спецоперації та дозволу на його проведення не надавала. Тому, будь-які напади проти палестинців на Кіпрі автоматично приписувались ізраїльським спецслужбам. Так, приклад, 13 лютого 1988 р. від вибуху бомби в Лімасолі загинуло 3 представника ОВП. Ізраїль заперечував свою причетність до цієї акції, а палестинці, навпаки, на-

полягали на цілеспрямованій акції з боку Тель-Авіву (The New York Times, 1988).

Крім того, Кіпр неодноразово звинувачувався Ізраїлем у співпраці із терористами та участі у контрабанді зброї з Європи на Близький Схід. ЦРУ офіційно визнавало Кіпр ключовим транзитним пунктом для арабських терористів, але уряд Кіпру з цими потоками на пряму не пов'язувався (Terrorism Review, 1987: 9). Прикладів контрабандної діяльності на Кіпрі було багато. Наприклад, в липні 1986 р. в порту Лімасол було заарештоване ірландське судно із англійською командою в комерційних контейнерах якого знайшли партію вибухівки (Terrorism Review, 1986 November: 39). В серпні того ж року в Ларнаці був заарештований кур'єр з кейсом повним гранат (Terrorism Review, 1986 November: 41). Відповідно наведених американською розвідкою фактів, Я. Арафат робив спробу в 1987 р. переправити приблизно 50 бойовиків ОВП в Ліван (National Intelligence Daily, 1987: 6). І таких випадків по документах простежується дуже багато.

У відповідь Ізраїль застосовував проти Кіпру жорсткі заходи. І, хоча кіпрська сторона спростовувала військову співпрацю із палестинцями, ізраїльські патрульні кораблі інспектували паромне сполучення Кіпру із Ліваном. З метою запобігання незаконного перевезення палестинських бойовиків на свою територію, вони зупиняли будь-який мор-

ський транспорт під кіпрським прапором (Tyler, 1987). Кіпр, в свою чергу, висловлював незадоволення ізраїльською зовнішньою політикою, особливо посиленням оборонної співпраці Ізраїлю із Туреччиною в 1980-х рр.

Окрім арабо-ізраїльської конфронтації та конфліктів кіпрської влади із обома сторонами, острів тимчасово перетворився на арену протистояння арабських країн із Заходом. В 1986 р. у зв'язку із зовнішньою політикою Великої Британії та США щодо Лівії під удар потрапила англійська військова база Акротирі. На території Кіпру це був самий масштабний теракт за всю історію острова. Передісторія цього теракту напряму пов'язана із арабським тероризмом. 5 квітня 1986 р. стався вибух в німецькому нічному клубі, де знаходились американські військові. Головним відповідальним за цю акцію вважався Муаммар Каддафі. У відповідь президент США Рональд Рейган ініціював військову операцію «Каньйон Ель-Дорадо». Ракетами та авіабомбами були уражені різноманітні об'єкти Лівії в тому числі й колишня американська база Вілліс Філд, яка з 1970-х рр. перейшла в розпорядження лівійської армії (Boyne, 2008: 62–64). Лондон надав технічну та розвідувальну підтримку військовим силам США для проведення операції. Тому про-лівійське екстремістське угруповання Об'єднана Нассеритська Організація (Ліван) провела теро-

ристичну акцію проти Великої Британії. Мішенню була обрана найближча до Лівану британська територія – військова база на Кіпрі Акротирі.

Спочатку, 25 квітня 1986 р. під воротами бази пройшла маніфестація проти американського рейду на Лівію. Лунали гасла «Руки геть від Лівії» та «зупинити вбивства дітей» (Demonstration Reported, 1986: Q 4). А 3 серпня на базу був скоєний збройний напад. Три групи терористів напали на міста відпочинку родин британських військовослужбовців. Офіційний журнал військової бази Акротирі «Фламінго мегезін» описав атаку як «несподіваний, але по щасливій випадковості невдалий для терористів напад» (The Terrorist Attack, 1986). Бойова група терористів обстріляла територію пляжу Ледіс Майлс Біч, де відпочивали дружини військовослужбовців із дітьми. В наслідок нападу отримали поранення щонайменше дві жінки, за матеріалами преси (The New York Times, 1986), та ще один чоловік, за повідомленням персоналу самої бази (The Terrorist Attack, 1986).

За словами офіційного речника збройних сил Великої Британії на Кіпрі, терористи використовували кулемети, автомати та 60-ти мм гранатомети (The Washington Post, 1986). Були посилені заходи безпеки навколо англійських баз та дипломатичних представництв на острові. Такі американські газети як «Нью-Йорк Таймс», «Волл Стріт Джорнал»

та «Вашингтон пост» (The Wall Street Journal, 1986; The Washington Post, 1986) висвітлювали кіпрські події, проте політичні заяви та висновки не робили. Американська «Чикаго триб'юн», посилаючись на військових експертів, зайняла більш радикальну позицію. Газета висловила думку, що участь в організації та проведенні теракту могли взяти кіпрські комуністи, що пояснювало би детальні приготування та швидке зникнення нападників (Chicago Tribune, 1986). Проте, подібні заяви не знайшли свого підтвердження в документах та характеризували консервативну позицію редакції газети щодо внутрішньої політики Кіпру.

Арабська преса бурхливо відреагувала на напад на Акротирі. Офіційна заява щодо теракту була опублікована в бейрутській газеті «Ан Нагар». В статті, присвяченій теракту, вперше про себе заявила ліванська Об'єднана Нассеритська Організація, яка взяла відповідальність за акцію. В арабській пресі теракт описувався як неймовірно вдалий напад із руйнацією військових літаків, вертольотів та помешкань військовослужбовців (цит. по: The Terrorist Attack, 1986). Акція проголошувалась помстою за те, що Акротирі використовувалось проти арабів та арабського світу в 1956 р. (Суецька криза), в 1985 р. (операція «Дерев'яна нога») та в 1986 р. (операція «Каньйон Єль-Дорадо») (The New York Times, 1986). Однак, з приводу теракту були й альтерна-

тивні думки. Так, «Чикаго триб'юн» проводивши власний аналіз події, зазначала, що кіпрський інцидент – це загальна зміна терористичної тактики в Близькосхідному регіоні, за яким не тільки цивільні, але й військові об'єкти підпадатимуть під удар. Кіпр з його радіолокаційними системами НАТО та двома англійськими базами мав високий пріоритет у терористів, що в перспективі могло стати проблемою самої кіпрської влади (Chicago Tribune, 1986).

Наступного року напад на британських військових на Кіпрі повторився. Два арабських бойовика Салім Абдула Рашід та Алі аль-Гамад закидали гранатами та обстріляли військовий автомобіль із британським офіцером. Обидва терориста перебували у розшуку за напад на Акротирі в 1986 р. Цей напад був охарактеризований журналом «Тероризм Рев'ю» як «відзначення річниці американського бомбардування Лівії» (Terrorism Review, 1987).

Крім того, на Кіпрі в цей період спостерігались прояви внутрішньорегіональних арабських суперечок. 18 січня 1980 р. був захоплений літак, що слідував рейсом Бейрут-Ларнака. Терористи вимагали звільнити ліванського шиїтського лідера Мусу Садра (Thomas, 2008: 196). Відомий релігійний лідер був викрадений в Лівії 31 серпня 1978 р. З того часу й до сьогодні він вважається зниклим без звістки. Довгий час в справі фігурували Західні країни особливо Франція та ФРН, але остаточне звинувачення

чення у викраденні Муси Садра полягло на М. Каддаффі та його політичне оточення. Історія мала своє продовження й саме на Кіпрі. В 1984 р. в Нікосії були знешкоджені два вибухові пристрої в лівійському культурному центрі. Відповідальність за акцію ніхто на себе не узяв, проте була підозра, що підготовкою до теракту займалася «бригада Муси Садра» (Terrorism Review, 1984: 6, 29).

Протягом 1985 р. в європейських країнах, в тому числі й на Кіпрі, спецслужби М. Каддафі скоїли 15 вдалих замахів проти ліванських вигнанців (Terrorism Review, 1986, April: 20). 26 грудня 1986 р. в Нікосії був скоєний замах на представника ОВП. Замах провалився. Відповідальність за акцію взяли на себе невідомі «Орли революції», заявивши, що вони винесли постраждалому смертний вирок (Terrorism Review, 1986, February: 25). Тобто, внутрішньополітичні суперечки та конфлікти в арабських країнах та між терористичними угрупованнями також мали своє місце на території Кіпру.

Висновки. Унікальне геополітичне становище Кіпру визначило його роль в якості ацени регіонального протистояння. Коли в 1970-х та 1980-х рр. з'явилась нова міжнародна проблема – мусульманський тероризм, Кіпр виявився в епіцентрі активної терористичної діяльності. Виокремлюються декілька напрямів, які простежувались на території острова в контексті арабського тероризму. По-пер-

ше, проблема відносин Кіпру та арабських країн. На фоні діяльності бойовиків ОВП влада Кіпру потрапила в конфлікт із Єгиптом. Між Кіпром та Близьким Сходом міг бути порушений баланс, який утримував мусульманські країни від визнання турецької громади самостійною державою. По-друге, нейтральне ставлення до представництва ОВП на своїй території та знаходження в інфраструктурі палестинської контрабанди ледве не призвело до руйнації кіпрсько-ізраїльських відносин, що тягнуло за собою погіршення відносин із західними країнами. По-третє, Кіпр ставав ареною арабо-ізраїльської боротьби та місцем низки терактів та спецоперації спрямованих один проти другого. По-четверте, на Кіпрі розгорнулось протистояння арабських терористичних рухів проти західних країн, що спричинило напад на військовий об'єкт НАТО. В-п'ятих, на острові спостерігались й випадки протистояння між різними мусульманськими угрупованнями та країнами. Жоден з учасників цих процесів не розглядала ані сам Кіпр, ані його народ чи державність як об'єкт терору. Таким чином, можна констатувати, що на Кіпрі простежується вся багатобарвність мусульманського тероризму на Близькому Сході в його політичних та військових втіленнях при збереженні політичного нейтралітету щодо самої кіпрської держави та її громадян.

Список використаних джерел та літератури

1. Гуменюк, 2008 – Гуменюк А. Г. Іслам на Кіпрі // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2008.К., Вип. 14. С. 88–90.
2. Гуменюк, 2004 – Гуменюк Б. І. Кіпрське питання: шлях до вирішення (проблеми та перспективи) // Україна дипломатична. К., 2004. Вип. IV. С. 418–444.
3. Ковальський, 2018 – Ковальський С.В. Стратегічна роль о. Кіпр у арабо-ізраїльському конфлікті (1948–1991 рр.) // Матеріали науково-практичної конференції «Военно-історична робота у Військово-Морських Силах Збройних Силах України. Проблемні питання та шляхи їх вирішення». Одеса, 24–25 жовтня 2018 р. – Одеса, 2018.
4. Adams, 1964 – Adams T.W. U.S. Army Area Handbook for Cyprus. Washington, 1964. 441 p.
5. Anderson & Sloan, 2009 – Anderson S.K., Sloan S. Historical Dictionary of Terrorism, Lanham. Plymouth (UK): The Scarecrow Press, 2009. 800 p.
6. Boyne, 2008 – Boyne W.J. The Years of Wheelus // Air Force Magazine, January, 2008.
7. Chicago Tribune, August 24, 1986.
8. Cyprus Mail, February 21, 1978.
9. Demonstration Reported Outside UK Base on Cyprus, April 25, 1986 // Foreign Broadcast Information Service, North Africa, V 25 Apr 1986. Q 4. Mode of Access: www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP05-01559R000400410039-8.pdf
10. National Intelligence Daily Cable. February 13, 1987, 20 p. Mode of Access: www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP88T00091R000400020008-4.pdf
11. National Intelligent Daily Cable. February 23, 1978. 4 p. Mode of Access: www.cia.gov/library/readingroom/docs/1978-02-23.pdf
12. The New York Times, August 5, 1986.
13. The New York Times. September 26, 1985.
14. Terrorism Review, April, 1986. 56 p.
15. Terrorism Review, December 21, 1987. 29 p.
16. Terrorism Review, February 10, 1986. 29 p.
17. Terrorism Review, March 11, 1985. 30 p.
18. Terrorism Review, November 1, 1984. 35 p.
19. Terrorism Review, November, 1986. 49 p.
20. The New York Times, February 20, 1978
21. The New York Times, May 12, 1988.

22. The New-York Times, August 5, 1986.
23. The Terrorist Attack on RAF Akrotiri. August 3, 1986 // Flamingo. The RAF Akrotiri Magazine. Winter, 1986. Mode of Access: www.rafakrotiri.co.uk/flamingo/flamingo86/flam86.html
24. The Wall Street Journal, August 25, 1986.
25. The Washington Post, February 19, 1978
26. The Washington Post, February 22, 1978.
27. The Washington Post, February 23, 1978.
28. The Washington Post, February 26, 1978.
29. The Washington Post, August 5, 1986.
30. The Washington Post, October 2, 1985.
31. Thomas, 2008 – Thomas A.R. Aviation Security Management. The Context of Aviation Security Management. In 3 vol. Vol. 1. London, 2008. 290 p.
32. Tyler, 1987 – Tyler P.E. Smugglers, Gun Runners, Spies Cross Path in Cyprus // The Washington Post, March 12, 1987.
33. Wright, 2014 – Wright L. Thirteen Days in September. Carter, Begin, and Sadat at Camp Davis. New York, 2014. 280 p.

References

1. Humenyuk, 2004 – Humenyuk B.I. (2004). Kypsrke pytannya: shlyax do vyrishennya (problemy ta perspektyvy) Ukrayina dyplomatychna, 4, p. 418–444. [The Cyprus Question: the Way to the Solution (Problems and Perspectives)]. K.,2004.p 418–444[in Ukrainian].
2. Humenyuk, 2008 – Humenyuk A. G. Islam na Kipri Naukovyi visnik Dyplomatychnoji akademiji Ukrainy. 2008. Vyp. 14. S. 88–90 [Islam and Cyprus]. K.,2008. Vyp. 14. p. 88–90 [in Ukrainian].
3. Kovalskyj, 2018 – Kovalskyj S. V. Strategichna rol' o. Kipr u arabo-izrajil's'komu konflikti (1945–1991 rr.) // Materialy nauково-praktychnoyi konferentsiyi “Vojenno-istorycha robota u Viyskovo-Morskykh Sylakh Zbroynykh Syl Ukrainy. Problemni pytannya ta shlyakhy yikh vyrishennya” Odesa, Zhovtnya, 24–25 2018 r. [The strategic role of Cyprus in the Arab-Israeli conflict 1948–1991]. Odesa, 2018. [in Ukrainian].